

takanju in minevanju vsega živega, o človekovi volji po vztrajanju. Če imajo moči človekovih hotenj določene meje, pa vendarle ostaja še nekaj, kar je trajnejše, to je narava s svojimi travami, z vodami, peskom in drevjem.

Kot se vidi, Žužkove pesniške teme niso neposredno vezane na naš čas in prostor; pesnikov izbor teh časovno razsežnejših in doživljajsko splošnih tem utegne biti za današnjega bralca nekoliko manj vznemirljiv. Po drugi strani pa je nedvomna vrednota Žužkove poezije v zbirki *Moja pokrajina* ravno v širjenju tematskega prostora in doživljajskega kroga, ki se tako v zavesti ljudi kot v pesniškem ustvarjanju vse preveč ožita.

Žužkov verz je svoboden, preprost, nezahteven in večinoma podrejen opisu ali pesniški meditaciji. Formalno je zbirka razdeljena na šest poglavij, ki sestavljajo kompaktno, vendar snovno dovolj razgibano celoto. Značilno opremo ji je dal Janez Bernik.

Francè Vurnik

TRIJE POTOPIŠI. Trije naslovi (Filmska popotovanja, Amerika za ekranom, Povsod so ljudje),* trije avtorji (Francè Brenk, profesor za filmsko zgodovino na ljubljanski gledališki akademiji, Boris Grabnar, bivši oblikovavec televizijskega programa, zdaj pa na isti akademiji predava filmsko in televizijsko dramaturgijo, pa Bogdan Pogačnik, znani novinar Dela, nekakšen slovenski Egon Erwin Kisch), tri avtentična pričevanja o našem svetu in njegovih ljudeh — vse tri knjige so izšle pri isti slovenski založbi (pri mariborskih Obzorjih), kar je za razmere v našem založništvu še posebej spodbudno dejstvo.

Francè Brenk objavlja v svoji zanimivi knjigi utrinke s filmskih popotovanj, kakor jim sam pravi, s potovanj, ki je bil njihov poglavitni namen strogo strokoven: sistematična analiza filmskega življenja v Italiji pa v Romuniji, obisk oberhausenskega festivala, izbiranje najpomembnejših dosežkov filmske umetnosti na bruseljski svetovni razstavi in podobno. Zato je bravec naravnost presenečen, ker je v tej knjigi skoraj najmanj rečenega o — filmu. A to navidezno presenečenje je mogoče kaj kmalu razrešiti: Brenk namreč noče govoriti o filmu, ampak si mnogo bolj prizadeva ujeti v svojih potopisnih reportažah utrip dežele, v kateri slučajno je, doumeti miselnost ljudi, ki v tej deželi živijo in ki se z njimi srečava, si s pomočjo ostroumne, brezkompromisne analize razložiti vsa tista nasprotja, ki jih je dojel in občutil na svojih poteh.

S tem avtor seveda presega obliko standardnega poročanja z različnih festivalov, odpoveduje se recenziranju posameznih prireditev, ki jih je moral obiskati po službeni dolžnosti, in rajši piše o svetu, ki ga je ob teh prilikah spoznaval in dojemal; še več, do tega sveta, do stvari in pojavov, ki jih je zaznal, se nenehoma tudi opredeljuje. In prav s tega gledišča sta najbolj zanimivi reportaži v knjigi *Rim 56*, interesantna analiza razmer v povojni Italiji, pa *Zemlja* je vendarle ravna, pretresljiv opis Romunije, kjer se je avtor mudil prav tedaj, ko je na Madžarskem izbruhnila revolucija; in razmišljanja o

* Francè Brenk, *Filmska popotovanja*. Obzorja 1966. Boris Grabnar, *Amerika za ekranom*. Obzorja 1966. Bogdan Pogačnik, *Povsod so ljudje*. Obzorja 1966.

usodi madžarskih upornikov pa o sovjetskih vojaki, ki so ta upor zatrli, ta razmišljanja, napisana z intelektualno prenikavostjo, sodijo gotovo med najbolj zanimive strani Brenkove knjige. V zadnji reportaži, ki ima naslov Prehodna soba, pa skuša avtor satirično parafrazirati nekatere anomalije slovenske stvarnosti — žal pa njegova izpoved v tem ostro napisanem sestavku po svoji elokventnosti in plastičnosti ne dosega prejšnjih reportaž; v simbolni prisposobi »prehodne sobe« v blaznici ni mogoče zajeti vseh protislovij, ki jih občutimo v naši kulturni sredini, verjetno bi bilo treba napisati o njih posebno knjigo. A navzlic temu je Brenkova knjiga filmskih popotovanj vendarle zanimiv in prepričljiv dosežek v naši bolj borni potopisni literaturi, njen avtor se nam kaže v nji kot bistroumen opazovavec in analitik časa ter pojavov, ki ga obdajajo, obenem pa tudi kot duhovit in temperamenten oblikovavec svoje materije.

Nekoliko drugače, lahko bi rekli, bolj strokovno je ubrana Borisa Grabnarja Amerika za ekranom, knjiga vtisov, ki jih je ta čudna dežela samih nerešljivih protislovij naredila na avtorja, ko je ta glavni del svojega bivanja v nji posvetil predvsem televiziji, področju, ki ga je, razumljivo, najbolj zanimalo. Spoznanja o strukturi ameriške televizije, o njenih programskih in finančnih načelih nam opisuje Grabnar ilustrativno, z obilo erudicije in kompleksnega poznavanja ameriške televizijske problematike. Tako iz teh Grabnarjevih opisov večkrat izvemo reči, ki zanje še vedeli nismo ali pa si jih v svoji evropski preproščini še zamišljati nismo mogli.

Skupaj s tem televizijskim vodilnim motivom pa nam Grabnar pripoveduje še celo vrsto subjektivnih vtisov o ameriški deželi in njenih ljudeh, o vsakdanjem življenju v tej čudni mešanici najrazličnejših narodnostnih in socialnih elementov, o ameriški kulturi in izobraževanju, o velemestih, kakršno je na primer New York, ki človeka pretrese s svojo divjo, gigantsko arhitekturo, s svojo urbanostjo, pa se človek navzlic temu počuti v njem do kraja osamljenega, pa o Los Angelesu, mestu, ki zavzema največjo površino na svetu, pa je navzlic temu ena sama raztresena dolga vas, ki živi v senci zapletenih hollywoodskih kvaziometniških špekulacij. Grabnar nam pripoveduje o poti po notranjosti ameriškega kontinenta, o indijanskih rezervatih, o srečanjih z Indijanci in o gospodarski ter kulturnopolitični strukturi njihovega življenja, o »globokem Jugu«, Teksasu in Dallasu, prizorišču ene največjih tragedij v zadnjem času, smrti Johna Fitzgeralda Kennedyja. Prav temu tragičnemu dogodku je posvečenih nekaj najboljših strani Grabnarjeve knjige. V celoti pa je delo bogata slika ameriškega blišča in bede, tekst, ki ni samo informator, ampak marsikdaj poseže prav v jedro snovi, ki jo obravnava. In to je gotovo največja odlika Grabnarjeve knjige.

Izmed vseh treh knjig, ki jih to pot ocenjujem, se izbor reportaž Bogdana Pogačnika z naslovom Povsod so ljudje še najbolj približuje standardnemu tipu reportaže, obenem pa se od njega s svojo dragoceno človeško vsebino tudi močno oddaljuje. In ta navidezni paradoks je osrednje spoznanje, ki ga dobi bravec ob branju Pogačnikove knjige. Posamezni njegovi sestavki se v svoji izraziti humani zasnovi, ki z vidno osebno prizadetostjo posega v zapleteno moralno problematiko našega časa, bližajo že literaturi, obenem pa vendarle ostajajo še zmerom izrazito individualno obarvana opazovanja, ki skušajo

predvsem razkriti nekatere ekonomske in duhovne resnice o današnjem svetu in človeku. Na ta osnovni ton so ubrane skoraj vse Pogačnikove reportaže, ki so locirane malone po vseh celinah našega planeta, o tem govori na primer sestavek o nasprotju med starim in novim v Egiptu, razmišljanje, kako bo stare kulturnozgodovinske spomenike zalila voda, s tem pa bo nastala za Egipt neka nova ekonomska perspektiva; pretresljiv je zapis o Kennedyjevi smrti pa opis spominske slovesnosti ob prvi obletnici na Kennedyjevem grobu.

V Pogačnikovi knjigi pa pomeni še posebej zanimiv kompleks cela vrsta njegovih zapisov iz Južne Amerike: v njih avtor z izredno prenikavostjo riše razmere v teh skoraj napol kolonialnih deželah, ki morajo živeti v senci svoje mogočne severnoameriške sosede. Med opisi političnih dogodkov in razmerij v skoraj vseh latinskoameriških državah (razen Argentine) pa velja še posebej omeniti Pogačnikova razmišljanja na Robinzonovem samotnem otoku, na Tobagu, njegov opis mehiških bikoborb pa lahko imamo za nekakšen simboličen finale vseh njegovih krokijev o usodi Srednje in Južne Amerike, o delu sveta, kjer se naš čas kaže še v posebno ostrih nasprotjih. In bolj ko se snov Pogačnikovih zapiskov oddaljuje od stare Evrope, bolj so ti zapiski človeško poglobljeni, bolj posegajo v samo bistvo problemov, bolj in bolj nam razkrivajo neko občo resnico o svetu in ljudeh. Prav zato spominja Pogačnikov novinarski profil na znamenitega Egona Erwina Kischea — to pa je za Pogačnikovo knjigo Povsod so ljudje skoraj pohujšljiva pohvala.

In na koncu je treba priznati:

Vse tri knjige v slovenski publicistiki niso samo novost, ampak tudi prijetno presenečenje, saj vsaka od njih kaže ogledalo svojemu času, če citiramo že tolikokrat uporabljeni Shakespearov izrek. In če je že to ena naloga beletristične literature, jo morajo še toliko bolj izpolnjevati taka dela, med kakršna sodijo tudi teksti, o katerih smo govorili. Če je ta naloga izpolnjena, potem imajo tovrstne knjige svoj *raison d'être*. V naših treh primerih se je to zgodilo.

Borut Trekman

UGASLA LUČ MARIČKE ŽNIDARŠIČ. Jubilejna knjiga Maričke Žnidaršičeve *Ugasla luč*,* izšla naj bi za njeno petdesetletnico, ni niti izbor dosedanje literarne bere niti nova zbirka. Združuje oboje. Pesnica je iz prejšnjih zbirk napravila osebni izbor, dodala pa je trideset novih pesmi, to pa je slaba polovica knjige. Ne glede na naravo koncepta je *Ugasla luč* vsaj pregleden prerez skozi pesnično dosedanje snovanje. Morda pa smemo ob tej knjigi že zapisati, da so meje njenega pesniškega sveta in izraza postavljene.

Za splošno orientacijo pri pregledu njenega dela je treba navesti vsaj to, da je Marička Žnidaršič pesnica samorastnica izpod Snežnika, kjer je živela odmaknjeno od središča, brez zadostne možnosti za višje šole. Poskus njenih prijateljev in znancev, med njimi slikar Perko, pisatelj Magajna in pesnik Čampa, da bi ji omogočili šolanje v Ljubljani, se je razbil zaradi vojne. Ker po vojni iz različnih razlogov ni vzdržala v Ljubljani, se je vrnila v Stari trg in tam ustvarila večino del. Nekoliko je treba upoštevati tudi to, da je kot

* Marička Žnidaršič, *Ugasla luč*. Cankarjeva založba 1966.